

## Nr 408.

Godkänd av första kammaren den 20 juni 1942.

Godkänd av andra kammaren den 20 juni 1942.

*Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskiljande från aktiv stat av vissa beställningshavare vid försvarsväsendet jämte i ämnet väckta motioner.*

(Tredje särskilda utskottets utlåtande nr 6.)

## Till Konungen.

I propositionen nr 74 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 13 februari 1942, föreslagit riksdagen att

*dels* godkänna vid berörda statsrådsprotokoll fogat förslag till kungörelse om ändring av 3 § militära avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 275),

*dels* besluta, att för försvarsväsendet skola inrättas en avgångsstat och en disponibilitetsstat för beställningshavare tillhörande lönegraderna Oa 4—6, Ob 1—3, Ca 26—30 samt Cb 1 och 3, vilka i enlighet med de grunder, som av föredragande departementschefen enligt omförmälda statsrådsprotokoll angivits, avskilts från aktiv stat,

*dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av departementschefen enligt statsrådsprotokollet angivits, utfärda bestämmelser angående avlöning och tjänstgöringsskyldighet m. m. för beställningshavare å avgångsstat och disponibilitetsstat,

*dels ock* medgiva, att avlöningar och disponibilitetsarvoden till å avgångsstat respektive disponibilitetsstat överförda beställningshavare må intill budgetåret 1943/44 bestridas på sätt av departementschefen till statsrådsprotokollet angivits.

I detta sammanhang har riksdagen till behandling förehaft

*dels* två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 199) och den andra inom andra kammaren (nr 266), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 74 måtte besluta att godkänna förslaget om inrättande av avgångs- och disponibilitetsstater, att tills vidare tillämpas enbart för entledigade förtroendeämbetsmän inom försvarsmakten, och att riksdagen i övrigt ville uttala, att den nödiga »utgallringen» bland högre officerare i anslutning till vad i motionerna framhållits i avbidan på grundlagsändring ej måtte ske annorledes än genom tillämpning av grundlagens förtroendeämbetsmannainstitut och genom tvångs-

pensionering, förflyttning eller kommendering av officerare i enlighet med de möjligheter, som gällande författningar, reglementen m. m. redan ge,

*dels* en inom andra kammaren väckt motion (nr 264), vari hemställdts, att riksdagen icke måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 74 i den mån däri framlagt förslag leder till att icke tillbörlig personlig hänsyn visas dem, som enligt propositionen kunna åläggas skyldighet att övergå på avgångs- eller disponibilitetsstat,

*dels ock* en inom andra kammaren väckt motion (nr 265), vari hemställdts, att riksdagen med bifall i princip till Kungl. Maj:ts förslag i sin motivering måtte beakta vad i motionen anförts — i huvudsak innebärande att andra tillgängliga möjligheter böra prövas, innan överföring sker tvångsvis till avgångs- eller disponibilitetsstat, att viss personlig hänsyn visas dem, som åläggas skyldighet att övergå på nämnda stater, och att under vissa förutsättningar även en frivillig överföring å avgångsstat skall kunna äga rum — samt att vid bestämmande av arvodesersättningen åt i disponibilitet överförda medges en viss höjning, antingen generellt eller i särskilda fall, utöver de arvodesbelopp Kungl. Maj:t föreslagit.

Såsom i propositionen framhållits, är det självfallet ett försvarsintresse av vikt, att krigsmaktens personal på aktiv stat besitter en sådan tjänstduglighet, att den på ett fullt tillfredsställande sätt kan fullgöra sina uppgifter i krig såväl som i fred. Detta gäller i särskild grad de beställningshavare som avses att i krig bestrida högre militära befattningar. Erfarenheterna från det nu pågående kriget hava givit vid handen, att det militära befälet, icke minst det högre, utsättes för stora psykiska och fysiska påfrestningar, vilka kräva stor motståndskraft och vitalitet. Därest risk föreligger för att nu gällande bestämmelser om skyldighet att avgå ur tjänst icke äro tillräckligt effektiva för att säkra upprätthållandet av erforderlig kvalitet hos försvarsväsendets beställningshavare i mera ansvarsfulla befattningar, böra därför jämväl enligt riksdagens mening särskilda åtgärder vidtagas.

I anslutning till vissa motionsvis anförda synpunkter vill riksdagen i detta sammanhang framhålla betydelsen av att vid handläggandet av befordringsärenden bästa möjliga urval eftersträvas, så att endast de därtill lämpligaste erhålla befordran till högre befälsposter. Detta är av särskild vikt vid ett genomförande av de av riksdagen i dess skrivelse nr 374 biträdda, i Kungl. Maj:ts proposition nr 210 framlagda förslagen, vilka bland annat äsyfta en icke oväsentlig ökning av befälskadra. Emellertid delar riksdagen den i förevarande proposition uttalade uppfattningen, att man icke med något befordringssystem kan erhålla garantier för att de befordrade för framtiden skola kunna fylla dem genom befordringen anförtrödda uppgifter. Redan nu finnas dock, såsom av den i propositionen åberopade utredningen framgår, vidsträckta möjligheter att förflytta eller från aktiv stat avskilja beställningshavare, som befinnas icke kunna på ett tillfredsställande sätt sköta sina tjänsteåligganden. Riksdagen anser, att dessa möjligheter böra till fullo tillvaratagas, innan sådana åtgärder tillgripas som i

propositionen föreslagits. I många fall torde det sålunda vara tillräckligt, att vederbörande förflyttas till annan mindre ansvarsfull befattning på aktiv stat antingen genom kommendering eller med stöd av bestämmelserna i gällande avlöningsreglemente. Enligt riksdagens mening böra vidare gällande bestämmelser rörande tvångspensionering före pensionsålderns inträde tillämpas, då förutsättningar därför föreligga.

I vissa fall torde emellertid, såsom i propositionen framhållits, behov föreligga av att från aktiv stat avskilja beställningshavare, oaktat bestämmelserna om avgångsskyldighet i vederbörligt tjänstepensionsreglemente icke äro tillämpliga. Riksdagen vill härvid främst erinra om sådana fall, då vederbörande visserligen utan formella anmärkningar fullgör sin tjänst i fredstid men dock icke kan anses fylla de krav som med hänsyn till vederbörande beställnings betydelse måste uppställas. I sådant fall kan beställningshavaren ofta vara fullt användbar på en mindre utsatt post inom försvarsväsendet, för vilken icke avses aktivt befäl, medan han däremot, exempelvis på grund av mindre god kropps-konstitution, icke är vuxen de uppgifter som åligga honom i hans beställning på aktiv stat.

I nyss berörda fall föreligger enligt gällande bestämmelser avgångsskyldighet allenast försåvitt vederbörande är att hänföra till förtroendeämbetsmännens krets. Flertalet beställningshavare i ledande ställning inom försvarsväsendet äro visserligen att anse såsom förtroendeämbetsmän, men av den i propositionen åberopade utredningen framgår dock, att många högre militära och alla civilmilitära beställningshavare stå utanför denna krets. Med hänsyn till krigsmaktens effektivitet synes det icke vara rimligt att vid övervägandet av frågan om utvidgad avgångsskyldighet för personal vid försvarsväsendet utesluta de beställningshavare, som ej äro förtroendeämbetsmän.

Av det anförda framgår, att det för upprätthållande av en tillfredsställande kvalitet hos de högre beställningshavarna inom försvarsväsendet torde vara nödvändigt, att särskilda åtgärder vidtagas för utvidgande av den avgångsskyldighet som enligt gällande bestämmelser åligger beställningshavare, vilka ej äro att anse som förtroendeämbetsmän. Ehuru vissa fördelar ur här avsedda synpunkter måhända skulle vara att vinna genom en sänkning av pensionsåldern för högre beställningshavare, torde det dock vara erforderligt att öppna möjligheter av annat slag utöver de redan förefintliga för att från aktiv stat avskilja för sina uppgifter mindre lämpliga beställningshavare. I motionerna I: 199 och II: 266 hava anförts vissa konstitutionella betänkligheter mot en sådan utsträckt avgångsskyldighet. Vad beträffar överförandet till avgångsstat med i princip bibehållna avlöningsförmåner kan riksdagen icke ansluta sig till uppfattningen, att ett sådant överförande skulle ur nämnda synpunkt vara mera betänkligt än exempelvis överförandet till 1925 års övergångsstat. Enär vidare någon principiell olikhet icke synes råda mellan exempelvis den i gällande pensionsreglementen stadgade skyldigheten att under vissa omständigheter avgå med förtidspension och den skyldighet att övergå till disponibilitetsstat som här ifrågasatts, synes hinder icke heller föreligga mot

införande av en sådan vidgad avgångsskyldighet. Emellertid vill riksdagen i detta sammanhang erinra om att konstitutionsutskottet i avgivet memorial nr 18, vilket av riksdagen godkänts, föreslagit, att en utredning rörande omarbetande av de grundlagsstadganden som reglera hithörande förhållanden skall komma till stånd.

Ehuru sålunda rättsliga hinder icke synas föreligga mot vidtagande av åtgärder i den riktning som i propositionen föreslagits, böra dock — såsom av det föregående framgår — dylika åtgärder enligt riksdagens mening icke erhålla större räckvidd än som är strängt nödvändigt. Grundsatsen om ämbetsmännens oavsärtlighet måste nämligen anses vara av väsentlig betydelse för upprätthållandet av deras självständighet och oberoende. Med hänsyn därtill kan riksdagen icke dela den motionsvis framförda uppfattningen, att införandet av bestämmelser om vidgad avgångsskyldighet för vissa beställningshavare inom försvarsväsendet måste föranleda till att en motsvarande skyldighet ålägges jämväl befattningshavare inom statsförvaltningen i övrigt.

Med utgångspunkt från i det föregående anförda synpunkter finner sig riksdagen böra i princip biträda de av Kungl. Maj:t i förevarande proposition framlagda förslagen om införande av avgångsstat och disponibilitetsstat. Riksdagen finner den föreslagna begränsningen av de ifrågasatta bestämmelserna till att avse allenast med fullmakt försedda regementsofficerare och högre militära beställningshavare samt motsvarande civilmilitära beställningshavare lämplig och har ej heller något att erinra mot att bestämmelserna i fråga skola kunna tillämpas även på förtroendeämbetsmän.

I anledning av ett i motionen II: 265 framfört förslag, att under vissa förutsättningar jämväl ett frivilligt överförande till avgångsstat borde medgivas, vill riksdagen framhålla, att enligt riksdagens mening skäl föreligga för införande av en möjlighet för beställningshavare av ifrågavarande kategorier att på grund av egen ansökan överföras å avgångsstat eller disponibilitetsstat. En jämkning i denna riktning skulle i viss mån frångå av avgångs- och disponibilitetsstaterna den karaktär av mindervärdighet som de eljest lätt skulle erhålla, något som riksdagen anser ur olika synpunkter önskvärt. En given förutsättning bör därvid vara, att avgången från aktiv stat finnes icke vara stridande mot statens intressen. Med hänsyn till vad sålunda anförts anser riksdagen, att en viss jämkning bör företagas i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till kungörelse om ändring av 3 § militära avlöningsreglementet.

I propositionen har föreslagits, att då fråga uppkommit om skyldighet för viss beställningshavare att avgå från aktiv stat för överförande till avgångs- eller disponibilitetsstat, vederbörande skall beredas tillfälle att inkomma med yttrande i ärendet. Emellertid synes risk föreligga för att dessa mången gång ömtåliga frågor därigenom skulle erhålla en publicitet som kan befaras medföra såväl kännbara personliga obehag för de därav berörda som minskad effektivitet hos själva institutet. Riksdagen anser därför, i anslutning till motionen II: 264, övervägande skäl tala för att bestämmelsen om kommunikation med beställningshavaren utgår ur författningsförslaget.

I propositionen har vidare förordats, att förslag om beställningshavares överförande å avgångs- eller disponibilitetsstat skola avgivas av vederbörande försvarsgrenschef eller, då överbefälhavare finnes förordnad, av denne. I sin skrivelse nr 374, i anledning av propositionen nr 210 angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter, biträder riksdagen ett i nämnda proposition framlagt förslag, att överbefälhavare skall finnas förordnad jämväl i fredstid. Med hänsyn till att överbefälhavaren icke förutsatts skola handhava personalfrågor, torde det emellertid vara riktigast, att avgivande av förslag i förevarande hänseende uteslutande skall ankomma å försvarsgrenscheferna. Detta ansluter sig för övrigt till det av överbefälhavaren i ärendet den 14 februari 1941 avgivna förslaget. Vad riksdagen nu anført föranleder viss ytterligare jämkning i förslaget till kungörelse om ändring i militära avlöningsreglementet. I övrigt föranleda de föreslagna bestämmelserna rörande förfarandet vid överförande å avgångs- eller disponibilitetsstat ingen erinran från riksdagens sida.

Ehuru enligt riksdagens mening vissa skäl kunna anföras för någon höjning av de föreslagna disponibilitetsarvodena, främst för beställningshavare å löneplanerna Ob och Cb, anser sig riksdagen av kostnadsskäl icke böra vidtaga någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag i förevarande avseende. Riksdagen biträder i skrivelse nr 374 ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag rörande ändrade grunder för avlöningsförmåner m. m. till pensionerad personal i arvodesbefattning. Ett genomförande av berörda förslag föranleder vissa jämkningar i de i förevarande proposition förordade grunderna rörande avlöning till personal, som överförts å avgångs- eller disponibilitetsstat. I övrigt har riksdagen icke funnit anledning till erinran mot vad i propositionen anförts rörande avlöningsförmåner och tjänstgöringsskyldighet m. m. för personal, som överföres å avgångs- eller disponibilitetsstat.

Såsom i propositionen framhållits, är det vanskligt att på nuvarande stadium verkställa en tillförlitlig beräkning av anslagsbehovet för avgångs- och disponibilitetsstaterna. I avbidan på säkrare utgångspunkter härför har riksdagen intet att erinra mot att, såsom i propositionen föreslagits, ifrågavarande kostnader för budgetåret 1942/43 bestridas från den i respektive avlöningsstater ingående förslagsvis betecknade anslagsposten till ordinarie tjänstemän. Något anslagsbehov för innevarande budgetår kan självfallet icke föreligga. Från och med budgetåret 1943/44 böra i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för ifrågavarande kostnader upptagas särskilda anslagsposter i respektive avlöningsstater.

Vad i propositionen i övrigt anförts föranleder icke annan erinran från riksdagens sida än att i författningstexten synes böra uttryckligen angivas att de nya bestämmelserna icke äga retroaktiv tillämpning; riksdagen anser, att ett tillägg till promulgationsbestämmelsen bör göras av sistnämnda innebörd.

På grund av vad i det föregående anförts får riksdagen anmäla,

1:o) att riksdagen, som funnit vissa jämkningar böra vidtagas i det av

Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget, för sin del godkänt följande förslag till

### Kungörelse

om ändring av 3 § militära avlöningsreglementet den 15 juni 1939  
(nr 275).

Härigenom förordnas, att till 3 § militära avlöningsreglementet den 15 juni 1939 skall fogas ett nytt moment, betecknat 3 mom., av nedan angivna lydelse:

#### § 3.

3 mom. Genom fullmakt tillsatt beställningshavare tillhörande någon av lönegraderna Oa 4—6, Ob 1—3, Ca 26—30 samt Cb 1 och 3 är jämväl pliktig att avgå från beställningen, där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse. Beslut härom meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande försvarsgrenschef. Innan sådant förslag avgives skola yttranden hava inhämtats från övriga beställningshavaren överordnade myndigheter eller chefer.

Med stöd av första stycket entledigad beställningshavare, som icke var innehavare av förtroendesyssla enligt § 35 regeringsformen, är berättigad att bliva försatt i disponibilitet mot åtnjutande av disponibilitetsarvode enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Entledigas beställningshavare, som är innehavare av förtroendesyssla enligt § 35 regeringsformen, med stöd av bestämmelserna i första stycket, ankommer på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida han må bliva försatt i disponibilitet mot åtnjutande av disponibilitetsarvode, som i andra stycket sägs.

Beställningshavare, som i första stycket sägs, må jämväl på egen ansökan av Kungl. Maj:t försättas i disponibilitet mot åtnjutande av disponibilitetsarvode, där avgången från aktiv stat finnes icke vara mot statens intressen stridande.

---

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, men äger, såvitt icke genom särskilt förbehåll i vederbörlig fullmakt annat angivits, icke tillämpning å beställningshavare, vilken vid kungörelsens ikraftträdande innehaft och fortfarande innehar beställning, som i kungörelsen avses.

2:o) att riksdagen

dels beslutat, att för försvarsväsendet skola inrättas en avgångsstat och en disponibilitetsstat för beställningshavare tillhörande lönegraderna Oa 4—6, Ob 1—3, Ca 26—30 samt Cb 1 och 3, vilka i enlighet med de grunder, som i det föregående angivits, överförts från aktiv stat,

dels bemyndigat Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i det föregående angivits, utfärda bestämmelser angående avlöning och tjänstgöringsskyldighet m. m. för beställningshavare å avgångsstat och disponibilitetsstat,

dels ock medgivit, att avlöningar och disponibilitetsarvoden till å avgångsstat respektive disponibilitetsstat överförda beställningshavare må under budgetåret 1942/43 bestridas på sätt i det föregående angivits.

Stockholm den 20 juni 1942.

Med undersätlig vördnad.